

**Statsrådets skrivelse till Riksdagen med anledning
av ett initiativ från Republiken Frankrike inför anta-
gandet av rådets förordning (ömsesidig verkställighet
av domar i mål om umgängesrätt när det gäller barn)**

I enlighet med 96 § 2 mom. grundlagen
översänds till Riksdagen en promemoria om
ett initiativ från Republiken Frankrike inför

antagandet av rådets förordning om ömsesi-
dig verkställighet av domar i mål om um-
gängesrätt när det gäller barn.

Helsingfors den 7 december 2000

Justitieminister *Johannes Koskinen*

Lagstiftningsråd Markku Helin

JUSTITIEMINISTERIET

PROMEMORIA
EU/170700/0524**FÖRSLAGET OM EN FÖRORDNING OM ÖMSESIDIG VERKSTÄLLIGHET AV
DOMAR I MÅL OM UMGÄNGESRÄTT****1. Allmänt**

Republiken Frankrike föreslog 3.7.2000 att rådet antar en förordning om ömsesidig verkställighet av domar i mål om umgängesrätt när det gäller barn. Förslaget grundar sig på konklusionerna från Europeiska rådet i Tammerfors 15 och 16.10.1999. I punkt 34 i konklusionerna ber Europeiska rådet kommissionen göra ett förslag om hur man kunde minska antalet olika skeden som fortfarande är nödvändiga för erkännande och verkställighet av domar och beslut i den stat till vilken begäran riktas. Enligt nämnda konklusionspunkt måste man till en början slopa de olika mellanförfarandena när det gäller domar i mindre konsumenttvister och kommersiella tvister om äganderätt och i vissa familjerättsliga tvistemål (om t.ex. underhållskrav och umgängesrätt).

Denna promemoria baserar sig på det initiativ som publicerades i Europeiska gemenskapernas officiella tidning 15.8.2000 (2000/C 234/08).

2. Den föreslagna rättsaktens huvudsakliga innehåll

Förordningen skall tillämpas på domar som meddelats inom ramen för förfaranden som avses i artikel 1.1 b i rådets förordning (EG) nr 1347/2000 (Bryssel II) om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar för makars gemensamma barn. Det är alltså fråga om domar i fråga om umgängesrätt när det gäller barn vilka meddelats i någon av medlemsstaterna i Europeiska unionen i samband med föräldrars äktenskapsskillnad, hemskillnad eller ärenden som avser äktenskaps ogiltighet. Eftersom Bryssel II-förordningen inte tillämpas på Danmark,

står domar som meddelats i Danmark i mål om umgängesrätt när det gäller barn utanför förordningens tillämpningsområde.

Tillämpning av förordningen förutsätter dessutom att barnet inte har fyllt 16 år när verkställighet av domen begärs och att umgängesrätten utövas i en annan medlemsstat än i den vars myndigheter har beviljat umgängesrätten (artikel 1).

Syftet med den föreslagna förordningen är att göra ett undantag från artikel 21 i Bryssel II-förordningen, enligt vilken bland annat beslut i en medlemsstat i fråga om umgängesrätt när det gäller barn får verkställas i en annan medlemsstat först efter att beslutet i den medlemsstaten förklarats vara verkställbart (så kallat exekvaturförfarande). Enligt förordningsförslaget kan en dom som har meddelats i en medlemsstat och som kan verkställas där verkställas i alla andra medlemsstater utan att något annat särskilt förfarande behöver användas (artikel 2). Ansökan om exekvatur behöver således inte längre göras till en i artikel 22 i Bryssel II-förordningen avsedd domstol.

Verkställigheten i en medlemsstat av en dom som meddelats i en annan medlemsstat kan emellertid inställas, om den förälder som har vårdnaden om barnet i ett brådskande förfarande som görs anhängigt i den stat där barnet har hemvist visar att verkställigheten av umgängesrätten allvarligt och direkt skulle äventyra barnets fysiska eller psykiska hälsa eller att domen är oförenlig med en dom som redan är verkställbar på ifrågavarande medlemsstats territorium (artikel 4). Verkställigheten får däremot inte inställas på grund av att den part som domen går emot väcker talan för att visa att domen inte kan erkännas enligt Bryssel II-förordningen. Endast en lagakraftvunnen dom varigenom det fastställts att domen inte enligt Bryssel II-förordningen kan erkännas hindrar verkstäl-

ligheten (artikel 5).

En dom som enligt det ovan anförda är verkställbar utan särskilda förfaranden, verkställs på samma sätt som en dom som meddelas och verkställs i den stat där verkställighet begärs (artikel 3).

Förslaget till förordning innehåller också bestämmelser om omedelbart återlämnande av barnet i situationer där barnet vid utgången av tiden för umgängesrätt inte återlämnas till den förälder som har vårdnaden om barnet. Den sist nämnda föräldern kan härvid kräva att barnet omedelbart återlämnas (artikel 10). En behörig myndighet i den medlemsstat där barnet vistas är då skyldig att fatta beslut om omedelbart återlämnande av barnet. Den som har umgängesrätt kan inte motsätta sig detta genom att åberopa en talan som väckts i syfte att visa att det finns en i Bryssel II-förordningen avsedd grund för att vägra erkänna domen i fråga om vårdnad, eller att den som har umgängesrätt har beviljats vårdnaden om barnet i en dom som meddelats i medlemsstaten i fråga eller i en dom som erkänns där. Vägran att återlämna barnet kan inte heller grunda sig på artikel 13 i Haagkonventionen av 25.10.1980 om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn.

I den föreslagna förordningen finns det också bestämmelser om samarbete mellan medlemsstaternas myndigheter i syfte att säkerställa verkställigheten av umgängesrätt och återlämnande av barn till den förälder som har vårdnaden om barnet omedelbart vid utgången av tiden för umgängesrätt. Medlemsstaterna skall utse nationella centrala organ för att sköta de uppgifter som hör till samarbetet.

3. Den föreslagna rättsaktens verkningar med avseende på den finska lagstiftningen

Verkställigheten i Finland av ett i en främmande stat meddelat beslut om umgängesrätt förutsätter för närvarande att Helsingfors hovrätt först fastställer att beslutet kan verkställas här (exekvatur). I det förfarande som gäller fastställande prövar hovrätten om det föreligger sådana grunder för vägran att verkställa beslut som avses i 27 och 28 § la-

gen. ang. vårdnad om barn och umgängesrätt. En fastställelse av beslutets verkställbarhet behövs dock inte då det är fråga om ett sådant i någon av de nordiska länderna meddelat beslut som verkställs med stöd av lagen om erkännande och verkställighet av nordiska domar angående privaträttsligt anspråk (588/1977). Den tingsrätt som begäran om verkställighet har riktats till prövar härvid om det föreligger sådana grunder för vägran att verkställa beslut som avses i den ovan nämnda lagen.

Den föreslagna förordningen ändrar situationen så att vissa beslut om umgängesrätt som meddelats i någon av Europeiska unionens medlemsstater skall verkställas utan särskild fastställelse, med andra ord utan att grunderna för vägran först prövas. Den förälder som motsätter sig umgängesrätten skall dock kunna få den inställd genom att i ett brådskande förfarande visa att verkställigheten allvarligt och direkt skulle äventyra barnets fysiska eller psykiska hälsa eller genom att åberopa att domen är oförenlig med en dom som redan är verkställbar på den medlemsstatens territorium.

Förordningens tillämpningsområde är mycket snävt. Behovet av att ansöka om exekvatur upphör enligt förslaget enbart när det gäller beslut som meddelats i samband med beslut i fråga om upplösning av äktenskap. Exekvatur i enlighet med lagen ang. vårdnad om barn och umgängesrätt krävs således fortsättningsvis till exempel då ett barn är fött utom äktenskapet eller då beslutet om umgängesrätt meddelats först efter en äktenskapsskillnad. Verkställbarheten av beslut blir således olika beroende på vilket sammanhang beslutet meddelats i och om det är fråga om makars gemensamma barn eller något annat barn.

Angående återlämnande av barn till exempel då ett barn i strid med ett beslut efter utövande av umgängesrätt inte återlämnas, bestäms för tillfället i Haagkonventionen av 25.10.1980 om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn. Parter i konventionen är bland annat alla Europeiska unionens medlemsstater. Enligt Haagkonventionen är konventionsstaterna skyldiga att se till att barn som olovligt hålls kvar blir återlämnade. Det finns dock enligt konventionen

vissa grunder på vilka man kan vägra återlämna ett barn. En grund för vägran föreligger bland annat om det finns en allvarlig risk för att återlämnandet skulle utsätta barnet för fysisk eller psykisk skada eller på annat sätt försätta barnet i en situation som inte är godtagbar. En myndighet kan vägra besluta om återlämnande också om barnet motsätter sig att bli återlämnat och barnet har uppnått en ålder och mognad vid vilken det är skäl att ta hänsyn till barnets åsikt.

Enligt den föreslagna förordningen kan inte ovan nämnda grunder för vägran tillämpas i de fall där umgängesrätten grundar sig på en dom som hör till den föreslagna förordningens tillämpningsområde. Ett barn skall således återlämnas också om det på grund av återlämnandet försätts i en situation som inte är godtagbar. Inte ens om ett äldre, till exempel 15-årigt barn motsätter sig återlämnande har myndigheten rätt att vägra bestämma att barnet skall återlämnas.

På grund av den föreslagna förordningens snäva tillämpningsområde gäller det effektivare återlämningsförfarandet endast situationer där beslutet om umgängesrätt meddelats i samband med ett beslut om upplösning av föräldrarnas äktenskap. Om beslutet meddelats i ett annat sammanhang eller gäller andra än makars gemensamma barn, skall Haagkonventionen fortfarande tillämpas.

4. Statsrådets preliminära ståndpunkt

Statsrådet anser det viktigt att erkännandet och verkställigheten av domar utvecklas i enlighet med vad som anförs i konklusionerna från Europeiska rådet i Tammerfors. Där emot förhåller sig statsrådet återhållsamt till det sätt att utveckla detta område som den föreslagna förordningen innebär.

Den föreslagna förordningens tillämpningsområde är mycket begränsat. Författningar med snävt tillämpningsområde gör att lagstiftningen blir splittrad och bestämmelserna svåra att tillämpa. Den föreslagna förordningens smala tillämpningsområde är ett problem också med tanke på lagstiftningens innehåll. Av detta följer bland annat att barn som föds inom äktenskapet och barn som föds utom äktenskapet inte får samma ställ-

ning. Bland annat med beaktande av 6 § grundlagen kan en sådan följd inte anses önskvärd. Om beslut som meddelats i samband med äktenskapsskillnad dessutom är effektivare än andra beslut, styrs makar att behandla frågor som gäller umgängesrätt i samband med äktenskapsskillnaden, vilket inte i alla situationer är ändamålsenligt.

Att frånga exekvaturförfarandet förutsätter förtroende för den lagstiftning som tillämpas i en annan medlemsstat och för att beslut meddelas i ett förfarande som beaktar vardera partens rättsskydd och barnets fördel. Därför vore det ändamålsenligt att man, innan man frångår exekvatur, ser till att medlemsstaterna tillämpar enhetliga behörighetsgrunder också när det gäller andra fall av umgängesrätt än dem som hör till Bryssel II-förordningens tillämpningsområde. Dessutom bör man se till att man genom de bestämmelser som gäller villkoren för erkännande av beslut som meddelats i en främmande stat säkerställer att behöriga förfaranden iakttas. Detta mål kunde uppnås om Europeiska unionens medlemsstater skulle ratificera Haagkonventionen av 19.10.1996 om skydd av barn. Efter det vore det möjligt att avtala om frångående av exekvatur i ett vidare perspektiv, med andra ord på så sätt att frångående av exekvatur skulle gälla alla beslut om umgängesrätt som meddelas i medlemsstaterna och inte enbart de beslut som hör till tillämpningsområdet för Bryssel II-förordningen.

När det gäller genomförande av konklusionerna från Europeiska rådet i Tammerfors anser statsrådet att ett frångående av exekvatur i beslut om umgängesrätt inte hör till den grupp av frågor som är mest brådskande. Att med tvång verkställa umgängesrätt över statsgränser är en kraftig åtgärd. En lyckad verkställighet förutsätter stort förtroende för att det beslut som utgör grunden för verkställigheten har fattats vid en rättvis rättegång. I ett ärende som gäller umgängesrätt är exekvaturen inte heller ett stort hinder mot den fria rörligheten inom Europeiska unionen för domar som gäller umgängesrätt. Då en ansökan om exekvatur en gång har gjorts, är ett beslut om umgängesrätt i den staten likvärdigt med ett inhemskt beslut under hela sin giltighetstid, det vill säga oftast i flera års tid.

Om beredningen av förordningen dock fortsätter utifrån den föreslagna förordningen, anser statsrådet att förordningens tillämpningsområde för tillfället inte kan utvidgas. Detta beror på att bestämmelserna om internationell behörighet i ärenden som gäller umgängesrätt har gjorts enhetliga enbart i de fall som hör till Bryssel II-förordningens till-

läpningsområde. Förordningens innehåll måste däremot utvecklas så att barnets fördel beaktas mer än vad som nu är fallet i dess bestämmelser. De bestämmelser som gäller återlämnande av barn när barnet inte har återlämnats vid utgången av tiden för umgängesrätt kan inte godkännas i den föreslagna lydelsen.

